

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ОБЛІКУ ТА АНАЛІЗУ МАТЕРІАЛЬНИХ ЗАПАСІВ В СИСТЕМІ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ФІНАНСОВО-ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ПІДПРИЄМСТВ

Єршова Н. Ю., канд. екон. наук, Сидорова Ю. О., магістр, Національний технічний університет «Харківський політехнічний інститут»

Матеріальні запаси є основною матеріальною складовою виробничого циклу які забезпечують ділову активність, отже, є одним з елементів фінансово-економічної безпеки підприємств. Дослідження наукових публікацій свідчить, що проблемам обліку та аналізу виробничих запасів приділяють значну увагу такі науковці та фахівці як: Н. А. Гура, Н. І. Дорош, Т. А. Довга, Н. Ю. Єршова, Б. А. Засадний, Н. Б. Кащена, О. В. Цуконова та інші. Проте окремі аспекти обліку та аналізу запасів для забезпечення фінансово-економічної безпеки підприємств потребують подальшого опрацювання.

Фінансово-економічна безпека визначається, у тому числі, рівнем матеріально-технічного забезпечення підприємства, що визначається зіставленням фактичної кількості наявних матеріальних запасів з плановою загальною потребою підприємства. Аналіз забезпеченості підприємства матеріальними запасами, рекомендується починати з оцінки обґрунтованості плану матеріально-технічного постачання для виконання обсягів виробництва. Зростання потреби підприємства в матеріальних запасах може бути задоволене екстенсивним шляхом (споживанням більшої кількості матеріалів) або інтенсивним (більш економним використанням наявних матеріальних запасів у процесі виробництва). Перший шлях веде до зростання питомих матеріальних витрат на одиницю продукції. Другий забезпечує скорочення питомих матеріальних витрат і зниження собівартості одиниці продукції [1].

Аналіз раціонального використання матеріальних запасів має вирішити питання про їх дійсний стан з метою розробки політики управління матеріальними запасами. Для цього необхідно:

- вивчити строки, умови поставок та порядок розрахунку обсягів матеріальних запасів відповідно до потреби;
- визначити характер складських запасів, оцінити рух та структуру їх споживання за певний період і в динаміці;
- систематизувати фактори, які зумовили відхилення фактичних показників від прогнозованих у звітному та попередньому періодах;

- моделювати взаємозв'язки між обсягом випуску продукції, матеріаломісткістю, матеріаловіддачею та іншими показниками;
- оцінити рівень ефективності використання матеріальних запасів через кількісне вимірювання впливу факторів на виявленні відхилення показників матеріаломісткості та матеріаловіддачі;
- оцінити можливі варіанти мобілізації виявлених резервів підвищення ефективності використання матеріальних запасів;
- аналіз норм витрачання матеріальних цінностей.

Стосовно до управління матеріальними запасами для забезпечення фінансово-економічної безпеки то найбільш ефективною є їх оптимізація, яка включає не тільки визначення розміру запасу з урахуванням поточної ситуації як всередині підприємства, так і за його межами, а й управлінські рішення з метою скорочення запасів матеріалів.

Оптимізація включає в себе наступні етапи:

- 1) виявлення факторів, що впливають на рівень матеріальних запасів (вплив постачальників; вплив покупців, які формують попит і його зміни; вплив механізмів управління на підприємстві);
- 2) оцінка характеру і ступеня впливу чинників на рівень матеріальних запасів;
- 3) мінімізація розрахованих втрат, викликаних впливом випадкових чинників;
- 4) виявлення «вузьких місць», повне або часткове усунення яких дозволяє скоротити розмір необхідних матеріальних запасів;
- 5) розробка організаційних заходів, реалізація яких дозволить скоротити матеріальні запаси.

Основні напрямки ліквідації «вузьких місць» повинні відповідати виявленим проблемам з метою забезпечення фінансово-економічної безпеки підприємств. Основні завдання аналізу матеріальних запасів для забезпечення фінансово-економічної безпеки підприємств представлені у табл. 1.

Найбільший вплив на забезпечення фінансово-економічної безпеки підприємств має система управління виробничими запасами щодо оцінки їх стану, забезпечення ефективного використання та оптимізації залишків. Завдання аналізу полягає в тому, щоб знайти оптимальне співвідношення між залишками виробничих запасів і обсягами виробництва.

За відповідності складу, структури й наявності запасів обсягу господарської діяльності, підприємство в змозі отримувати доходи з мінімальними витратами. У разі заниження розміру виробничих запасів можливі перебої в постачанні і виробничому процесі, зменшення обсягів господарської діяльності та чистого прибутку. Надлишок запасів призводить до нагромадження надмірних їх залишків та втрат від використання не за призначенням грошових коштів.

Таблиця 1 – Основні завдання аналізу матеріальних запасів для забезпечення фінансово-економічної безпеки підприємств

Завдання	Результати реалізації поставлених завдань для забезпечення фінансово-економічної безпеки підприємств
Оптимізація структури запасів	Поліпшення структури запасів за рахунок виявлення надлишкових запасів, неліквідів і дефіцитних запасів; підтримання оборотних активів в найбільш ліквідному стані; скорочення потреби в джерелах фінансування; зниження витрат, пов'язаних з фінансуванням запасів.
Підтримка конкурентоспроможності підприємства	Раціональне співвідношення наявних запасів; скорочення втрат, пов'язаних з упущеною вигодою внаслідок відмови від термінового замовлення або пропозиції.
Скорочення витрат, пов'язаних з формуванням та утриманням запасів	Усунення втрат робочого часу, викликаних нестачею сировини і матеріалів; скорочення простоїв обладнання через брак запасних частин; виключення частих змін в календарних планах; підтримка найбільш економічного співвідношення між витратами на зберігання і витратами з придбання запасів;
Забезпечення необхідного контролю запасів	Зниження втрат, пов'язаних з незадовільною системою контролю за кількістю і якістю матеріалів, що надходять; запобігання можливих втрат, псування і неконтрольованого використання матеріалів.

Ефективність управління залишками виробничих запасів можна оцінити за допомогою суми коштів, які можна вивільнити при зменшенні залишків виробничих запасів:

$$\text{ПНВ} = (\text{ФЗВ} - \text{НЗВ}) \cdot \text{ЧДФ}, \quad (1)$$

де ФЗВ — фактичний залишок виробничих запасів (коп.) на гривню створеного на підприємстві чистого доходу.

Таким чином, результати обліку та аналізу виробничих запасів мають фінансові наслідки, які визначають подальшу поведінку підприємства на ринку, його конкурентоспроможність та визначають фінансово-економічну безпеку. Інформація про запаси актуальна при прийнятті управлінських рішень на всіх управлінських рівнях а рекомендації щодо вдосконалення ефективності використання виробничих запасів для забезпечення фінансово-економічної безпеки можуть бути: економічні (обґрунтування норм споживання виробничих запасів, матеріальне стимулювання щодо їх економії), організаційні (оптимізація використання виробничих запасів та посилення контролю за їх станом та структурою), інноваційні (впровадження ресурсозберігаючих технологій). Раціональне використання матеріальних запасів на підприємстві є найважливішим фактором забезпечення фінансово-економічної безпеки підприємств за рахунок зниження матеріаломісткості, собівартості продукції, підвищення прибутковості, рентабельності виробництва.

Список використаних джерел:

1. Довга Т. А. Роль та місце аналізу виробничих запасів в системі управління ресурсним потенціалом підприємства / Т. А. Довга // «Молодий вчений». – № 5 (20). – Частина 1. – травень, 2015 р. – С. 130-134.

2. Кашена Н. Б., Цуконова О. В. Удосконалення методики аналізу виробничих запасів підприємства / Н. Б. Кашена, О. В. Цуконова // Економічна стратегія і перспективи розвитку сфери торгівлі та послуг. – 2011. – № 2. – С. 128–135.

3. Аналіз господарської діяльності: теорія і практикум : навч. посібник / Єршова Н. Ю., Портна О. В. – Видавництво «Магнолія 2006», 2014. – 225с.